

DISCUSSING PROSTITUTION

- Keys to an ambiguous debate

JENNY WESTERSTRAND

Keywords

Prostitution debate, sex work, feminist theory, the whore, feminists and prostitution

Summary

Since the American "Sex Wars" were fought in the 80's between different strands of feminism, feminists have been arguing about how to interpret the issue of prostitution. The positions taken differ in points of departure, analytical focus, epistemological claims and of course in suggested solutions. This article examines this heated debate, as articulated within the Western context during the last some twenty years, suggesting a way of structuring it. Using distinctions such as analytical-empirical, pragmatic-idealistic and fragmented-coherent, I discuss how the different approaches to the issue of prostitution are phrased.

In the article, I discuss six key points of conflict.

1. Is prostitution understood as a) purely an act or b) also as a gendered institution, with an impact on society as a whole?
2. Who is visible in the discussion about "prostitution"? a) Women in prostitution, who are made equivalent with prostitution, or b) the buying men, who are seen as key actors in prostitution?
3. How is "the whore" interpreted? As a) an empirical figure, embodied by the sex working woman, breaking gendered norms, or as b) a gendered filter of interpretation through which women are measured and constructed as women, manifesting gendered norms?
4. How is prostitution understood? "Per se"/in idealistic terms or as it manifests it self/in a pragmatic terms? In other words, is prostitution a) taken to be impossible to abolish but possible to reform, as to become what it really is - sex work - or is it b) seen as important to make fundamental changes in society, which can't come about as long as prostitution is accepted?
5. What is seen as negotiated in the prostitution contract? Is it a) sex that is bought and sold, or is it b) women's sexual but non reproductive bodies, i.e. women's accessibility for men?
6. Is prostitution taken as a) a postulate, laying ground for how we should define politics and policy, or b) as a practice that can and should be challenged and politically contested.

Den feministiskt färgade debatten om prostitution är ständigt aktuell. Ska prostitution förbjudas, eller är det bättre att normalisera verksamheten, se prostitution som vilket jobb som helst, och därmed höja den prostituerade kvinnans status? Och vilken roll spelar de sexköpande männen i sammanhanget? Jenny Westerstrand reder ut begreppen genom att redogöra för debattens positioner, nycklar och perspektiv.

”PROSTITUTIONSFRÅGAN”

- perspektiv och nycklar till en grumlig debatt

JENNY WESTERSTRAND

I den samtida debatten om prostitution hörs nästan bara feministiskt motiverade argument. Vare sig de som står bakom argumenten vill få ett slut på prostitutionen, exempelvis genom att kriminalisera sexköp, eller normalisera sexindustrin för att på så sätt stärka prostituerade kvinnors rättigheter, är det i feministisk teori och argumentation de hämtar stöd för sin uppfattning.

Från att ett feministiskt perspektiv på prostitution inneburit ett avståndstagande från fenomenet växte under 1980-talet fram en strömning som betonade kvinnors rätt att sälja sex. Till Sverige kom denna strömning vid 1990-talets mitt, i samband med den debatt som då blossade upp rörande förslaget att kriminalisera köp av sexuella tjänster.

Den diskussion som sedan följt har varit bitter och snårig; likartade argument och begrepp har använts men diametralt motsatta konklusioner har dragits om prostitution. På det slagfält som prostitutionsfrågan har utvecklat sig till, med en påtaglig trängsel kring de feministiska anspråken på att vara den som företräder kvinnors intressen, kan det vara svårt för feminister och andra att orientera sig.

I den här artikeln ska jag, med avstamp i min avhandling om konkurrerande förståelser av prostitution och människohandel för sexuella ändamål, skissera debattfältet kring ”prostitutionsfrågan” med avsikten att ge läsaren några

nycklar till de förståelser som präglar fältets olika positioner.¹ Framställningen syftar till att redogöra för några konkurrerande positioner samt för relationen mellan dem med hänsyn till perspektiv och begrepps-användningar. Samtidigt innebär mina beteckningar av de olika positionernas inställningar, liksom mitt sätt att systematisera teman och perspektiv, en intervention i själva sakfrågan.² Syftet med artikeln är mycket riktigt tudelat: Dels att som ovan sägs ge läsaren ett antal nycklar till olika analytiska distinktioner i prostitutionensdebatten, dels att utveckla en förståelse av ”prostitutionsfrågan” med utgångspunkt i det jag anser är centrala könsteoretiska problemställningar. Jag kommer härvidlag att kritiskt diskutera några av grunddragen i den position som vill normalisera prostitution och se kvinnorna i prostitutionen som sexarbetare.

Prostitution – ett svärbemästrat debattfält

Det förtjänar att understrykas att prostitutionensfrågan inte ens inledningsvis är enkel att beskriva. På fältet märks en grundläggande tudelning. Det är dock kontroversiellt att beskriva hur denna tudelning ser ut. Redan val av termer och begrepp tenderar att favorisera ett synsätt framför ett annat. Något neutralt sätt på vilket man kan teckna kontroversen om prostitution finns därför knappast. Den här artikeln utgör inget undantag, förstås.

Ett sätt att strukturera debattfältet är att, som ovan, ta utgångspunkt i respektive positions egna problemrepresentationer. Vi finner då abolitionister – de vars arbete

syftar till att få prostitution att upphöra – och de som argumenterar för kvinnors (och mäns, och ibland ungdomars) rätt att verka i prostitutionen och som vill stärka kvinnors (och mäns, och ungdomars) rättigheter som sexarbetare. Vi kan alltså tala om två positioner i prostitutionensdebatten. Den ena kämpar *mot* prostitution och den andra engagerar sig *för* prostituerade kvinnors rättigheter, men uttalar sig ogärna i frågan hur man ser på prostitutionens existens, eller mäns köp av sex om man så vill.

I min avhandling lyfter jag fram något som också bär framställningen i denna artikel, nämligen att jag finner det problematiskt att *inte explicit positionera sig ifråga om hur man ser på prostitution som (könad) praktik*, i ett samtal som till syvende og sidst handlar om samhällets förhållningssätt till prostitution och därmed prostitutionens plats i samhället.³ Även om en position i debatten alltså väljer ett perspektiv där de presenterar problemet så att man talar om kvinnors rättigheter som prostituerade, väljer jag därför att positionera dem i relation till en annan frågeställning: Hur man ser på existensen av en prostitutionsmarknad i samhället?⁴

En grundläggande tudelning

När inställningen till prostitution sätts i centrum framträder en skiljelinje mellan dem som önskar få prostitutionen att upphöra och dem som accepterar existensen av prostitution och vill normalisera den, bland annat genom att erkänna och uppvärdera prostitution som ett arbete, sexarbete. Jag kallar därför dessa två positioner för en *abolitionistisk*, från engelskans *abolish*, respektive en *normaliseringsföresprå-*

kande hållning. Denna tudelning utgör ett slags grundmönster i debatten och jag ber läsaren att framöver föreställa sig debatten som en linje, delad på mitten, där jag nedan ska placera in de förståelser jag menar färgar fältet.

Abolitionister

Normaliseringsförespråkare

Indelningen i abolitionister och normaliseringsförespråkare sätter fokus på huruvida de aktiva menar att (mäns) sexköp är möjliga och önskvärda att bekämpa, eller om de menar att fokus bör läggas på att förbättra situationen för kvinnor i sexindustrin (eftersom prostitution inte kan fås att upphöra). Mycket riktigt skymtar i den tudelning av fältet jag gjort en skillnad mellan en *idealistisk* och en *pragmatisk* argumentation.

Abolitionisterna utgår från önskan om ett samhälle utan prostitution. Denna vision färgar ställningstagandena rörande hur samhället ska hantera prostitutionen: Eftersom de aktiva vill att prostitution ska upphöra kan den inte accepteras av samhället. Abolitionisterna kan i denna mening sägas vara idealister.

Normaliseringsförespråkarna (några av dem, närmare bestämt) är istället pragmatiskt orienterade. Prostitution existerar och kan inte fås att upphöra. Därför är det nödvändigt, även om det går att drömma om annat, att hantera och normalisera prostitution så att kvinnorna/sexsäljarna inte far illa.

[A]s a vision of utopia, where sexual-, economic, and social relations would be open and fair, abolition seems very desirable. In practice, however (...) abolition makes the sale of sex so difficult that workers are routinely harassed by the police.⁵

Vi kan dock även finna ideologiskt motiverade normaliseringsargument. Då betonas att prostitutionen i sig inte är problemet utan de villkor som omger den och det stigma – “horstigmat” – som fästs vid kvinnor i prostitutionen.⁶ Här finner vi också synen på prostitution som en praktik som utmanar trånga normer för kvinnlig sexualitet och därför som en praktik som inte ska bekämpas. Kampen mot prostitution är istället (återigen, men av ideologiska skäl) problematisk. Idéhistoriker Susanne Dodillet uttrycker det som att

[a]vskaffandet av prostitutionen är enligt detta synsätt inte frigörande eftersom prostitutionens fördömande samtidigt leder till en cementering av intimitetskraven på den kvinnliga sexualiteten och andra stereotypiseringar.⁷

I den position jag nedan kallar sexarbetarpositionen märks genomgående en otydlighet rörande huruvida en normalisering av prostitution förespråkas av pragmatiska eller av ideologiska skäl.

Abolitionister, två läger

Efter att ha satt debattens två huvudfåglar på kartan, här kallade abolitionister respektive normaliseringsförespråkare, går jag vidare med att skissera debattens huvudpositioner, för att därefter presentera några nycklar till hur debatten kan förstås. Nycklarna är avsedda att ge läsaren analytiska verktyg för att se skillnader i de olika förståelserna av ”prostitutionsfrågan” som mejslas fram. Jag startar i den abolitionistiska sidans två huvudpositioner. Jag har kallat dem en radikalfeministisk respektive en kontextualiserande förståelse.

Radikalfeministisk teoribildning har lämnat centrala bidrag tillstitutionsdebatten och utgör idag en av de mer framträdande idéströmningarna när det handlar om att formulera förståelser avstitutionsfrågan.⁸ Exempelvis var det radikalfeminister som började diskutera *prostitution som en form av våld* mot kvinnor, liksom det var inom denna teoriströmning frågan om *våld mot kvinnor i prostitutionen* lyftes.⁹

I min avhandling framhåller jag hur det radikalfeministiska avståndstagandet från prostitution kan sägas vila på två grunder, där två olika analytiska perspektiv på prostitution har anlagts. För det första menar företrädare för det jag kallar det radikalfeministiska perspektivet att självastitutionsköpet utgör en form av våld mot den prostituerade kvinnan.¹⁰ Här kan sägas

att begreppet ”prostitution” blir tolkat på aktörsnivå, som en akt. Det är det konkreta sexköpet som står i centrum för analysen, och denna akt tolkas som en våldshandling riktad mot den prostituerade kvinnan. Statsvetaren Sheila Jeffreys talar exempelvis om betalt och obetalt våld i prostitutionen, där det betalda våldet utgörs av köpet av den sexuella akten. Enligt denna förståelse medför det allvarliga skador för kvinnor att prostituera sig. Konsekvenserna är traumatiserande, kvinnorna tvingas stänga av känslor och kroppsliga förnimmelser för att klara av att ha sex med många och främmande män. Män som köper sex begår därför en våldshandling mot den sexsäljande kvinnan.

Ytterligare ett skäl att ta avstånd från prostitution ser radikalfeminister i prostitutionens kopplingar till en rådande könsojämlikhet. Prostitutionen är, ur detta perspektiv, ett emblematiskt uttryck för ett patriarkalt samhällssystem, präglad av mäns överordning och kvinnors underordning, där kvinnors sexuella tillgänglighet är en konstitutiv del av den patriarkala ordningen. Här tolkas prostitution på en strukturell, eller könskulturell, nivå.¹¹

På den abolitionistiska sidan istitutionsdebatten ryms vidare en position jag med en term lånad av Elizabeth Bernstein kallar *kontextualiserande*.¹² De som ger uttryck för den kontextualiserande positionen är försiktiga med att tala om vad det enskildastitutionsköpet innebär för den sexsäljande kvinnan. Kontextualisten talar med andra ord ogärna omstitutionsakten – den antas tolkas på skiftande sätt av de i prostitutionen verksamma kvinnorna

– när dess prostitutionsförståelse tar form. Det abolitionistiska ställningstagandet grundas istället på den roll förekomsten av en prostitutionsmarknad anses spela för samhället i stort, eller det jag ovan kallar ett strukturellt eller könskulturellt perspektiv.¹³ Precis som det går vända sig mot tanken på en accepterad handel med organ, utan att ifrågasätta rationaliteten bakom beslutet av fattiga människor att vilja sälja sina organ för att få pengar, vänder sig den kontextualiserande approachens företrädare mot tanken på ett samhälle där mäns sexköp accepteras.¹⁴

Likt den radikalfeministiska approachen ser kontextualisten prostitution som ett utflöde av en ojämlig könsrelation som om den skulle accepteras skulle befästa en ordning som missgynnar kvinnor och skapar kön enligt över- respektive underordningslinjer. Debra Satz uttrycker det på följande vis:

My argument neither stresses efficiency nor sexuality’s intrinsic value, but rather, equality. In particular, I argue that contemporary prostitution contributes to, and also instantiates, the perception of women as socially inferior to men.¹⁵

Det råder ingen enhetlig grundsyn mellan abolitionister rörande kön och sexualitet, eller, den är svår att säga något om eftersom den inte alltid elaboreras närmare. Dock råder samsyn om att prostitution är ett utflöde av och en återskapare av en ojämlig maktrelation mellan könen. I min avhandling utvecklar jag en kontextualiserad förståelse som relaterar prostitution till skapandet av dikotoma kön, det vill säga skapandet av en *splittrad kvinnlighet* (sexualitet/reproduktion) och en *sammanhållen manlighet*.¹⁶

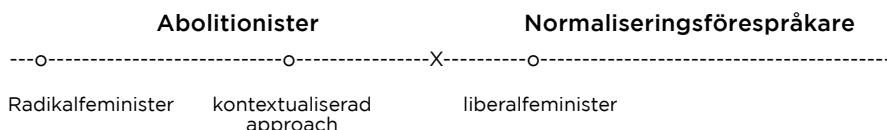
Gemensamt för radikalfeminister och företrädarna för den kontextualiserande förståelsen att *institutionen* prostitution ställs i fokus, det vill säga, det är den strukturella nivån av “prostitutionsfrågan” adresseras.

Acceptera och normalisera prostitutionen – tre läger

På den normaliseringsförespråkande sidan har jag identifierat tre huvudpositioner: En liberalfeministisk, en sexarbetarposition och en sexradikal position. Under förhandlingarna i samband med formulerandet av Palermoprotokollet, FN:s instrument för bekämpande av människohandel, formerade sig dessa under en gemensam och samlad grupp för att få genomslag för sina viktigaste krav¹⁷ och det löper inga vattentäta skott mellan dem. Samtidigt finns viktiga skillnader inom normaliseringsperspektivet, inte minst när det gäller synen på prostitutionens positiva, neutrala eller negativa karaktär.

Tänker vi oss alltså debatten som en linje där abolitionister och normaliserings-

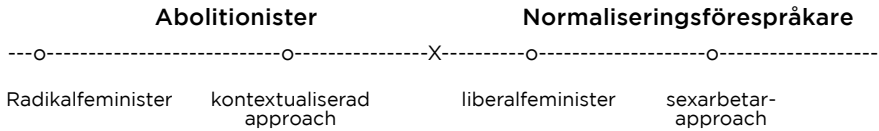
förespråkare återfinns på varsin sida om en mittpunkt, placerar jag en liberalfeministisk position närmast efter mittpunkten på den normaliseringsförespråkande sidan.

Den liberalfeministiska hållningen innebär inte någon särskild uppfattning om prostitution som en positiv aktivitet, som något som skall hyllas eller ens försvaras. Det som betonas är istället kvinnors rätt att utan statens inskränkningar disponera över sina kroppar och sålunda ingå i prostitutionsavtal om de så väljer.¹⁸ Här märks ett klassiskt liberalt perspektiv där aktörens egna val ställs i fokus och där principen om den egna rättssfären är central. Staten kan bara intervensera i prostitutionsavtalet om någon av dess parter tillfogar den andra skada. Då det finns kvinnor som hävdar sin rätt och önskan att prostituera sig är det inte förenligt med liberala principer att förhindra kvinnor från att bedriva sådana aktiviteter, eller män att söka sig till kvinnor som så gör. Utifrån ett rättsfilosofiskt perspektiv kan resonemanget förstås i termer av ett negativt autonomibegrepp. Relaterat till den terminologi jag utvecklar i denna artikel är det på aktörsnivå de liberalfeministiska förespråkarna väljer att förstå ”prostitutionsfrågan”.

Nästa position på den normaliseringsförespråkande sidan kan benämnas sexarbetarpositionen. Sexualteoretiskt har den sin hemvist i en position jag placerar ytterligare en bit till höger på skalan, den sexradikala, till vilken jag ska återkomma nedan.

Många av deltagarna i prostitutionsdebatten som förespråkar en normalisering av prostitution kan sägas glida mellan liberala och sexradikala argument. Sexarbetarperspektivet kan sägas utgöra en eklektisk position mellan dessa, närmast betingad av dess politiska önskan att bekämpa abolitionisternas intervention i prostitutionsfrågan samt en förhoppning att få stater att acceptera och normalisera prostitution. En uppsättning olika argument används för detta syfte; liberala, sexradikala, ideologiska och pragmatiska.¹⁹ Positionen kan därmed sägas vara empirisk snarare än teoretiskt betingad, vilket bryter mot presentationen av debattfältet i övrigt. Samtidigt utgör sexarbetarperspektivet en konkret kraft i debatten där just dess teoretiska eklekticism kan antas ha varit central för dess framgångar. Jag väljer därför att presentera den som en egen position på fältet, och kommer på grund av sagda blandning av argument att ägna den visst utrymme.

Sexarbetarpositionen har ambitionen att tala för kvinnor som säljer sex. Framträdande i den förståelse som präglar positionen är, liksom i den liberala hållningen, ett betoande av kvinnors rätt att själva välja hur de ska disponera över sina kroppar. Liksom i den liberala förståelsen är det den sexsäljande kvinnan och hennes val som fokuseras.

Samtidigt som individens rättigheter är en central tankekonstruktion inom sexarbetardiskursen förekommer problematiseringar av det fria valet. Vem är egentligen fri att välja? Snabbköpskassörskan? Städerskan? Är vi inte alla tvungade att sörja för vårt uppehälle? Varför skulle prostitutionens verksamhet vara ett värre öde än det tvång att arbeta som exempelvis städerskan eller vårdbiträdet upplever? Socialantropologen Petra Östergren menar att det inte är bytet av sex mot pengar som är skadligt i sig utan de olika stigmat, fördomar och förbud i lagar som gör kvinnors liv i prostitutionen vanskligt.²⁰ De svårigheter som kvinnor erfar i prostitutionen stannar sålunda i huvudsak från samhällets o vilja att erkänna sexarbete som ett värv, vilket i sin tur handlar om ett samhälleligt förakt för "horan" och en speciell, normerande förståelse av sexualitet.²¹

Genom att med lagstiftning och på andra sätt inlemma prostitutionen bland andra samhälleliga aktiviteter kan enligt sexarbetarapproachen prostitutionshandeln på sikt normaliseras, vilket skulle råda bot på det stigma som omger verksamheten idag och som skadar kvinnor som säljer sex. Däremot vänder sig dessa debattörer explicit mot att tolkas som att man "förespråkar" prostitution.²²

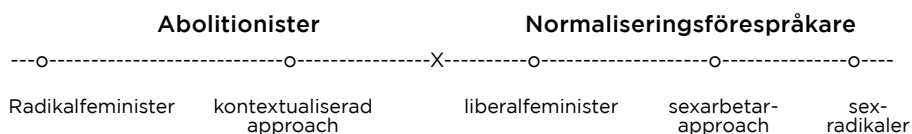
En central tanke inom sexarbetarperspektivet är att samhället är strukturerat kring uppfattningar om önskvärda och icke önskvärda sexuella praktiker. Det är antropologen Gail Rubins teorier om den godkända sexualiteten och den erotiska pyramiden som utgör tankegodsets grund.²³ Den monogama tvåsamheten mellan man och kvinna står enligt modellen högst i hierarkin, medan exempelvis sex mot betalning, sex utanför äktenskapet och sex med många partners anses hota de sexuella normer som genomsyrar samhället. Föraktet mot kvinnor i prostitutionen kommer enligt denna förståelse ur deras brott mot samhälleliga normer för hur en god kvinnlig sexualitet ska utövas.

Samtidigt som normer för kvinnlighet tolkas som att de inte rymmer att

kvinnor agerar sexuellt aktivt, anses (hetero)sexuella aktiviteter inte bryta mot normer för maskulinitet. “Den sexuellt aktive mannen ingår i heteronormen” konstaterar Susanne Dodillet med antropologen Don Kulick.²⁴ Jag ska nedan återkomma till konsekvenserna av en dylik förståelse. Här kan sägas att sagda förståelse innebär att “prostitution” anses bryta mot normer för kvinnlighet men inte mot normer för maskulinitet. Mycket riktigt genomsyras sexarbetarapproachen av ett fokus på kvinnligheten, med önskan om att reformera den så att den bättre ska passa ihop med prostitutionsmarknaden, eller om man så vill mäns (normkonforma) önskan att köpa sex. Metoden går via att “uppvärdera horan” och normalisera prostitutionen. Uttryckt på ett annat sätt betyder det att några teorier om *kön* inte presenteras i de texter som anlägger ett sexarbetarperspektiv, liksom de inte gör i sexradikal teori (dvs det talas om kvinnlighet och manlighet som separata konstruktioner).²⁵ Mer om det nedan.

Slutligen har jag identifierat en gruppering under den normaliseringsönskande positionen som kan kallas sexradikal.

Den sexradikala approachen har, som sagts, lagt den teoretiska grunden för sexarbetarperspektivet. Dock skiljer de sig åt i att den sexradikala förståelsen – enligt min indelning av fältet – öppet menar att prostitution är en positiv företeelse medan sexarbetarapproachens företrädare oftast inte vill argumentera i sådana termer utan snarare talar om kvinnors val och begränsade val i en patriarkal värld (dock utan att teoretisera kön). Det sexradikala perspektivet för fram att sexualiteten är förtryckt, varför utlevelse av olika sexuella preferenser bör bejakas.²⁶ Prostitution är inte något negativt utan snarare något positivt som också kvinnor borde ägna sig åt som köpare.

Den sexradikala positionen har vidare i vissa delar beröringspunkter med new-ageströmningar, det talas om den positiva kraften i sex och prostituerade kvinnor ses som välgörare för samhällets goda, ibland som “sexgudinnor”.²⁷ Prostitution är ur detta perspektiv positivt för samhället, kvinnorna i prostitutionen tar hand om ett existerande fysiologiskt behov och ökar därmed välbefinnandet för världens män (och kvinnor, som slipper ställa upp på sex).

Dess teoretiska bas (antropologen Gayle Rubins arbeten om sexualitet), något mer moderat tolkad, återfinns i sexarbetarperspektivet, som också är det

perspektiv som kommit att dominera debatten stort.²⁸

Ovan har jag strukturerat debatten efter en grundläggande tudelning mellan abolitionister och normaliseringsförespråkare. Vill man få ett slut på – *abolish* – prostitution, eller accepterar – eller uppskattar – man den och vill normalisera den? Jag har härvidlag påtalat att hållningen bakom den normaliseringsförespråkande positionen kan vara *pragmatiskt* eller *ideologiskt* motiverad medan abolitionistens ställningstagande mer genomgripande styrs av visionen om ett samhälle fritt från prostitution.

Ser vi till ovan gjorda indelning kan de ideologiska argumenten för en normalisering knytas till den liberala respektive den sexradikala hållningen. *Liberalen* värderar det fria valet och den snäva autonomi högst, varför prostitution ses som ett legitimt val för kvinnor. *Sexradikalen* ser prostitution som en sexuell praktik som (rätt utförd) medför något positivt för de inblandade parterna.

Det jag kallar sexarbetarpositionen kännetecknas däremot av otydlighet. Såväl pragmatiska som ideologiska argument anføres. Jag uppfattar detta *pendlande mellan idealism och pragmatism* som emblematiskt för sexarbetarperspektivet. Det ligger i linje med den eklektiska argumentation perspektivet etablerat genom skapandet av det jag i min avhandling kallar en superdiskurs om prostitution. Inom superdiskursen samsas argument vars ontologiska bas strider mot varandra. Det gör det svårt att ringa in de stabila punkterna i perspektivet vilket skapar frustrationer i debatten. Om större tydlighet kunde råda kring hur företrädare

för perspektivet ser på prostitutionens plats i samhället skulle sannolikt viktiga steg mot ett klarare samtal kunna tas.

Nycklar till debatten

Som framgår ovan är jag av uppfattningen att delar av den snårighet som prostitutiondebatten uppvisar kommer sig av att sexarbetarperspektivet använder en mängd olika, konkurrerande argument samtidigt. I ett försök att föra ”prostitutionfrågan” till något större klarhet ska jag därför övergå till att definiera några nyckelpunkter i debatten. Det rör sig om skiftande analytiska perspektiv som anläggs i debatten, som när de läggs i dagen måhända kan orientera läsaren rörande några centrala skiljelinjer mellan fältets kontrahenter..

Nyckel 1) Akt och/eller institution?

En första nyckel, som kan kallas analytisk, har redan nämnts. Den handlar om på vilken *analytisk nivå* prostitution förstås och berör skillnaden mellan att se prostitution som akt respektive som institution. I det förstnämnda fallet, när prostitution tolkas som akt, står det konkreta sexköpet med dess aktörer i centrum.³⁰ Det är aktörernas gärningar och handlingsutrymme som står i fokus: Om kvinnan i prostitutionen väljer själv att prostituera sig, om hon lider av falskt medvetande, om mannen utsätter henne för våld, et cetera, är frågor relaterade till prostitutionens aktörsnivå.

Ytterligare en nivå finns dock att diskutera prostitution ifrån: Den som problematiserar prostitution som samhällsfenomen, det vill säga som en samhällelig och kulturell institution. Ur detta

perspektiv betraktas prostitution som en institution med konsekvenser för hur kön kan skapas och skapas. Prostitution för-

**Nussbaum resonerar kring
det rättmätiga eller felaktiga
i att skuldbelägga kvinnor för
deras val att engagera sig
i prostitution.**

stås därmed som något mer än gärningarna mellan de enskilda (oftast) kvinnor som säljer och män som köper sexuella tjänster, nämligen som en könad praktik och institution i samhället vars existens påverkar hur kön och sexualitet skapas i bredare lager.

Jag har lyft fram hur den kontextualiserande prostitutionskritiken utgår från denna horisont vad gäller val av fokus. Ändå är perspektivet ifråga genomgående osynliggjort av normaliseringsförespråkarna. Janie Chuang uttrycker det typiskt när hon beskriver att normaliseringsförespråkarna, dem hon kallar icke-abolitionister, förenas av sitt motstånd mot abolitionisternas “...assignment of a ‘false consciousness’ to those who claim they voluntarily engage in prostitution”³¹. I en svensk kontext har även Susanne Dodillet och Petra Östergren förbigått perspektivet i deras kritiska texter mot abolitionistiska prostitutionsförståelser. Orsakerna till detta osynliggörande är svåra att säga något om. Att dessa författare inte skulle förstå perspektivet är svårt att tro, att de skulle förtiga det med avsikt likaså. Klart är att

det bidrar till svårigheterna att diskutera prostitutionsfrågan.

Nyckel 2) Aktören – kvinnan, eller kvinnan och mannen?

Nästa nyckel relaterar till frågan ovan om på vilken nivå prostitution diskuteras. Den handlar om *vilken aktör* som avses när tal är om “prostitution”? Ett tydligt drag i den normaliseringsförespråkande sidans argumentation är att det är *kvinnornas* aktiviteter i prostitutionen som avses när man talar om “prostitution”. Filosofen Martha Nussbaums resonemang är här belysande. Nussbaum resonerar kring det rättmätiga eller felaktiga i att skuldbelägga kvinnor för deras val att engagera sig i prostitution, när hon söker svaret på om prostitutionen bör normaliseras i samhället.³² Idéhistorikern Susanne Dodillet menar på liknande sätt att vi inte bör se kvinnor i prostitutionen som offer utsatta för mäns våld, utan som aktörer som har träffat ett val – valet att göra en uppoffring – i en svår situation. Gör vi det, förstår Dodillet, märks att det inte är prostitutionen i sig som utgör problemet för kvinnor, utan samhällets omkringliggande strukturer. Vi bör därför acceptera och söka normalisera prostitution är Dodilletts konklusion.³³ I resonemangen ovan tolkas fenomenet “prostitution” som kvinnans svar (att använda sin kropp) på problem/behov som hon har. Detta likhetstecknet mellan ”prostitution” och den prostituerade kvinnan går tillbaka historiskt och kulturellt och religiöst.

Den radikalfeministiska och den kontextualiserande positionen utmärks av en önskan att bryta med vad som menas vara

ett historiskt upprätthållet likställande mellan “prostitution” och de i prostitutionen verksamma kvinnorna.³⁴ Istället understryks att prostitutionsakten per definition innehåller (åtminstone) två parter, och att den glömda parten i denna transaktion har varit köparen (mannen). I denna diskussion problematiserar abolitionisten därför inte så mycket kvinnornas (brist på) val, utan mäns val att agera köpare på prostitutionsarenan. Radikalfeministisk prostitutionsförståelse ser därtill den köpande mannen som en förövare som exploaterar kvinnors utsatthet och genom köpet begår ett övergrepp mot henne. Mannens roll i prostitutionen är därför även ur detta perspektiv central att synliggöra.

Nyckel 3) Står den prostituerade kvinnan utanför kulturen eller i dess mitt?

Med det starka fokus som ligger på kvinnorna i den normaliseringsförespråkande positionen är det intressant att ta en närmare titt på förståelsen av “horan”, “sexarbetaren”, som är så central för denna sida i debatten. Den tredje nyckeln relaterar till huruvida kvinnan i prostitutionen ses som en normbrytare eller ej.

Enligt den abolitionistiska förståelse jag önskat utveckla är “horan” en central könskulturell gestalt. Teologen Anna-Lydia Svalastog talar om horan som en återkommande gestalt i myter om kön i den monoteistiska kulturtraditionens tidiga texter.³⁵ Svalastog tolkar horan som spegelbilden av den asexuella modersgestalt – madonnan – som också förekommer flitigt där. I dessa texter är mäns kontroll av kvinnors sexualitet central och kopplad till föreställningar om det centrala

i mäns biologiska faderskap. Kvinnligheten framträder i detta kulturarv som splittrad, där sexuella och reproduktiva förmågor separeras i kvinnogestalten “horan” – den sexuella men icke-reproduktiva – och “madonnan/oskulden” – den reproduktiva men asexuella kvinnan.

När “horan” kopplas till sexualitet respektive reproduktion, och den splittrade kvinnligheten innebär en tudelning mellan sexuella och reproducerande förmågor, märks att varken “horan” eller “madonnan” kan uppfattas som figurer på kollisionskurs med könsnormer. “Horan” bryter inte med normer för hur kvinnlighet skapas, tvärt om reproduceras dessa normer genom existensen av en prostitutionsmarknad där var man kan söka “särskilda” kvinnors reproduktionslösa sexualitet. Horan och madonnan är därmed varandras förutsättningar, den ena sexuell och inte reproduktiv, den andra asexuell och reproducerande, båda tillgängliga för den sammanhållna maskulinitetens skiftande projekt.

Den förståelse som märks i sexarbetarapproachen är hämtad från sexradikal teori. Här omtalas, som nämnts ovan, hierarkier mellan olika sexuella uttryck. “Horans” utövande av “fel” sorts kvinnlig sexualitet gör henne till en gestalt i kulturens marginaler: utstött och förtryckt. Kontrahenterna i denna kosmologi är horan respektive madonnan, två empiriska gestalter som sägs stå mot varandra och där horan tolkas som att hon utmanar och utgör ett hot mot den domesticerade kvinnlighet som madonnan representerar.

I den sexradikala teori som ligger till

grund också för sexarbetarapproachens förståelse märks att jämförelserna görs mellan “horan”/“the bad girl” och “madonnan”/“the good girl” när olika praktikers normbrytande karaktär ska värderas. Det vill säga, två olika sorters kvinnor ställs mot varandra.

I den kontextualiserande prostitutionsförståelse jag utvecklar i min avhandling anläggs istället ett fokus där koncentrationen flyttas från relationen mellan olika kvinnlighetskonstruktioner till relationen mellan kvinnlighet och manlighet. Det vill säga till hur kön konstrueras och hänger samman med konstruktioner av sexualitet. Det innebär att jag, i relation till den splittrade kvinnlighetens hora/madonna (där splittringen förstås analytiskt och som ett tolkningsraster som ligger över alla kvinnor³⁶), vill synliggöra den andra centrala konstruktionen: *Den sammanhållna manligheten*. Den maskulinitet som skapas *hel*, i relation till en *splittrad* kvinnlighet.

Debattnyckel 4) - prostitution “som den är” eller “prostitution i sig”

Nyckel fyra relaterar till hur de olika positionerna i debatten förstår “prostitution” i relation till de svårigheter debattens kontrahenter trots allt är överens om att kvinnor lider under där. En central tankegång i det normaliseringsförespråkande perspektivet är som nämns ovan att det inte är prostitutionen som sådan – eller, som det uttrycks, prostitutionen “i sig” – som är destruktiv för kvinnor.³⁷ Istället lyfts samhällets fördömande inställning till kvinnor som säljer sex och bristen på ett erkännande av prostitution som ett arbete här fram som bärande omständigheter bakom de umbäranden som kvinnor tvingas utstå i prostitutionen. Droger, barnprostitution, fattigdom, sjukdomar eller våld är sålunda inte komponenter som per definition ingår i prostitutionen men väl omständigheter som ges utrymme där på grund av bristen på sociala skyddsnät och existensen av kulturella stigmatiseringsprocesser.

Våld

Barn

Fattigdom

PROSTITUTION I SIG

Sjukdom

Droger

Människohandel

Den abolitionistiska sidan kan istället ses som att den förstår prostitution som synonym med den praktik som omger den.³⁸ För radikalfeminister är detta närmast en ontologisk fråga: de menar att kvinnor per definition far illa av att sälja sexuella tjänster till män, och att män köper sex för att de föraktar kvinnor.

Prostitutionen går därför inte att särskilja från kvinnors lidanden och mäns våld. Enligt den kontextualiserande approachen handlar förståelsen av “prostitution” snarare om ett val av analytiskt fokus än en uppfattning om prostitutionens ontologi, styrt av uppfattningen att den köpande mannen i prostitutionen är en central aktör att synliggöra: Även om prostitution inte måste innehålla fattigdom, droger, utnyttjande, våld och barns deltagande är dessa komponenter en realitet i prostitutionen idag, och det är i denna kontext män gör sina sexköp. Männen har med andra ord inte inväntat att prostitutionen “i sig” ska framträda. Detta måste tas med i bedömningen av vad “prostitution” är för något, vad det är män köper i prostitutionstransaktionen och vad den gör med samhället och hur den påverkar skapandet av kön och levande kvinnors och mäns livsbetingelser.

Idealism och pragmatism i nya konstellationer

Betraktar vi utfallet av nyckel fyra lite närmare märks att de två huvudströmningarna abolitionister och normaliseringsförespråkare har bytt perspektiv vad gäller idealism och pragmatism. Normaliseringsförespråkaren vars pragmatism ledde henne att ta ställning för en normalisering när fråga var om hur samhället ska förhålla sig till prostitution, är nu idealist: Prostitutionen kan reformeras och bli bra för kvinnor. Visionen är att genom politiska beslut reformera den, så att den blir det som den egentligen är: ett säljande av sex utan särskilda vidhängande svårigheter för kvinnorna. Abolitionisten

är å sin sida istället pragmatiskt orienterad. Prostitutionen finns i en kontext och den kontexten är så präglad av kvinnors sexuella underordning/tillgänglighet att en sexhandel blir praktiskt omöjlig, eller i alla fall mycket svår, att lösryva från dessa omständigheter. Därför är inte normaliseringsförsök ett alternativ. Radikalfeministen hyser för sin del uppfattningen att prostitutionen inte går att reformera, per definition.

Åtskiljande

Normaliseringsförespråkarnas fokus på kvinnan i prostitutionen, den centrumposition som tillskrivs “sexsäljaren”, kan också tolkas som uttryck för en fragmenterad förståelse. Prostitutionens kvinna skiljs från prostitutionens man och blir ensam kvar i analytiskt fokus. “Prostitution” brukar som påpekats vara synonymt med kvinnorna i verksamheten enligt denna förståelse. Ett annat exempel på fragmentering utgörs av tolkningen, som också redovisas ovan, av prostitution som en praktik “i sig”, skild från de svåra omständigheter som där råder.

Ytterligare ett uttryck för ett åtskiljande i sättet att tänka finner jag i hur representanter för normaliseringsförespråkarna väljer att förstå innebörden i begreppet “prostitution” i relation till vad som säljs och köps. Här tolkas nämligen “prostitution” som säljande/(köpande) av sex, i likhet med andra förmågor eller tjänster som kan säljas. Det kvinnorna säljer är alltså sexuella tjänster, inte tillgänglighet i en vidare mening. Det män antas efterfråga är på motsvarande sätt någon form av sex, eller

ibland möjligheten att prata, och det konkreta sexhavandet eller pratet tolkas som innebörden i sexköpet för mannens del.

Sammanhållande

I kontrast till ett analytiskt fragmenterande av innebörden av prostitutionsavtalet kan vi ställa en strategi av analytiskt sammanhållande. Här separeras inte konstruktioner av kön och sexualitet från varandra utan prostitutionen som praktik – fattiga kvinnor säljer, (välbeställda) män köper – kopplas samman med hur kön skapas i vårt samhälle. Att skilja ut ”sexet” och se det som ”tjänsten” till försäljning är enligt detta sätt att se att missa en djupare betydelse av prostitutionsköpet.³⁹ En jämförelse kan göras med den amerikanska rättsvetaren Katherine M. Frankes resonemang om det jag, i brist på bättre termer, kallar sädespraktiken inom den sambiska kulturen.⁴⁰ Franke är kritisk till de antropologer som tolkat sagda sedvänja i snäva termer av sexualitet, nämligen som ett uttryck för homosexualitet.⁴¹ Hon menar att detta fokus skymmer den diskuterade praktikens centrala roll för skapandet av kön, nämligen socialiserandet av pojkar till män inom ramen för en ojämlik könsrelation strukturerad kring kvinnors underordning.

Close examination of the Sambia male initiation rituals reveals that semen practices function symbolically, metonymically, and literally in the transmission of an ideology of gendered power. (...) In effect, semen practices are both the lubricant that facilitates and the glue that adheres the representational ideal of male superiority and female inferiority.⁴²

På motsvarande sätt är, menar jag, det nödvändigt att hålla samman kön och sexualitet när prostitutionen diskuteras. Det blir exempelvis centralt att fundera över det sociologen Julia O’Connell Davidson kallar att prostitutionsavtalet inkluderar ”en socialt död part”, det vill säga att kvinnan genom avtalet förbinder sig att inte göra bruk av sina egna önskemål under den företett socialt kommunicerande akten.⁴³ (Det sagda innebär inte ett påstående om att hon ”är” socialt död. Tvärt om krävs en mängd strategier från kvinnor som agerar i prostitutionen, tom. på liv och död.). Om prostitution förstås i snäva termer av ”sexköp” går dessa vidare implikationerna av en institution där dylika avtal mellan kvinnor och män regelmässigt sluts förlorade.

Nyckel 5) Vad är till salu i prostitutionsakten?

Det sagda landar i ännu en nyckel, strukturerad kring frågan vad som kan sägas vara till salu i prostitutionen. Är det ”sex”, eller kanske ”att prata”, eller är det något mer, en upplevelse av vad det ska betyda att vara man

respektive kvinna, som förhandlas på prostitutionsarenan?

Omkastade positioner

Liksom i fallet med den omkastade pragmatismen/idealismen intar de två huvudkontrahenterna abolitionister och normaliseringsförespråkare en omkastad inställning rörande fragmentering/sammanhållande i en fråga: När det handlar om att värdera prostitution som ett arbete. Abolitionisten skiljer ut prostitution, försäljandet av sexuella tjänster, från den krets sysslor som anses utgöra eller kunna utgöra en syssla bland andra. Att sälja sex betraktas som något annat än att sälja sekreterartjänster eller kroppsvård. Normaliseringsförespråkaren argumenterar istället för ett kontinuum mellan att sälja sexuella tjänster och andra tjänster, exempelvis artisters uppträdanden eller psykologers terapiverksamhet.⁴⁴ I linje med den problematisering som görs av det fria valet, där det påtalas att få människor verkligen kan välja fritt, menar normaliseringsförespråkaren att den prostituerade kvinnans brist på möjligheter inte nödvändigtvis är större än många andra människors. De kroppsliga upplåtelse hon gör behöver heller inte tolkas radikalt annorlunda än dansörens, eller som sagt, sekreterarens.

Nyckel 6) Prostitution – ofrånkomlig eller möjligt att sätta under motstånd?

En sista, teoretisk, nyckel handlar om hurvida prostitutionens existens ses som ett faktum, en existerande praktik som inte kan/bör bekämpas, eller om (mäns) köp

av sex bör motarbetas. I min avhandling pekar jag på hur sexarbetarperspektivets företrädare närmar sig prostitution som en premiss, något vars existens man inte utmanar. Detta kan som jag diskuterat i denna artikel motiveras av pragmatiska eller av ideologiska hänsyn. Oavsett innebär det att mäns köp av sexuella tjänster utgör en utgångspunkt för resonemangen och att normaliseringsdiskursens företrädare därmed förutsätter att prostitution är en del av samhället och kulturen, som dock bör reformeras.⁴⁵

Abolitionisten utgår istället från att prostitutionen måste utmanas, att män måste förmås att upphöra att köpa sexuella tjänster. De ifrågasätter och vill utmana prostitutionens existens.

Denna nyckel är viktig eftersom den pekar vidare mot frågan hur normer för kön förstås. Om, som jag hävdar ovan, sexarbetarperspektivet laborerar med tankar om en normerande kvinnlighet som inte rymmer prostitutionsaktiviteter, medan maskuliniteten gör det, samtidigt som prostitutionens existens förutsätts och sägs vara utbredd, innebär det att kvinnligheten antas vara konstruerad ”fel” i relation till hur samhället ser ut. Prostitution är en (försvarad och) förutsatt del av könskulturen, samtidigt som kvinnligheten inte rymmer däri. Ett mål med normaliseringen sägs vara att förändra normerna för kvinnlighet till att passa bättre ihop med existensen av prostitution och mäns sexköp.⁴⁶

Jag menar att sagda perspektiv lägger i dagen ett grundläggande problem i sexarbetarperspektivets förståelse. Det blottar en syn på *kvinnligheten* som mindre delaktig i

skapandet av samhällets köns- och sexualitetspraktiker än *maskuliniteten*. Därmed överkorsas två analytiska nivåer: Den empiriska nivån, där kvinnor i levda livet blir betraktade som mindre viktiga än män, tas för att röra en ontologisk nivå, det vill säga att kvinnligheten skulle vara mindre ontologiskt tung än maskuliniteten. Talet om kvinnors underordning, ett tal som är påfallande rörigt inom sexarbetarperspektivets texter, glider därmed obemärkt över i antagandet att själva kvinnlighetskonstruktionen väger lättare. Kanske är det därför kvinnors deltagande på den mansöverbefolkade prostitutionsarenan uppfattas som så feministiskt progressivt av sexarbetarperspektivets företrädare? En kvinnlighet som väger lättare interagerar där med en tyngre konstruktion, på det att själva sammanhanget ska skänka kvinnligheten större vikt?

En mer jordnära reflektion handlar om den faktiska förekomsten av prostitution och konsekvenserna av att, givet dess utbredning, tolka fenomenet som ett könsligt normbrott. Om prostitutionen existerar globalt och involverar miljontals kvinnor, barn och män bör enligt min mening normer för kön tolkas i ljuset dessa aktiviteter, inte ställas i kontrast till dem. Det vill säga, att prostitutionen i praxis är en verksamhet som ofta bedrivs i det fördolda betyder inte, som de sexradikala teoretikerna menar, att den könskulturellt skulle höra till marginalerna.

Sammanfattning: Mot ett klarare samtal

Jag har ovan beskrivit prostitutionsdebatten och då utan att göra anspråk på att vara uttömmande spjälkat upp fältet i två huvudläger. En abolitionistisk och en normaliseringsförespråkande hållning. Det förstnämnda rymmer vad jag kallar radikalfeminister och en kontextualiserande approach, det andra rymmer liberala feminister, en sexarbetarapproach och en sexradikal position. Dessa positioner har jag såväl utkristalliserat som tolkat med hjälp av sex analytiska nycklar som avspeglar skiljelinjer i debatten. Dessa skiljelinjer är centrala menar jag, men tenderar inte desto mindre att försvinna. De nycklar jag mejslar ut hade förstås kunnat vara fler, och kanske finare kalibrerade, men jag har valt att begränsa dem till sex stycken. Nycklarna kan sammanfattas enligt nedanstående, som ett lags distinktioner:

1) Distinktionen rörande hur prostitution tolkas. Som a) en *akt* och/eller b) som en *institution* – vars existens har samhällliga och könskulturella konsekvenser.⁴⁷

2) Distinktionen rörande *vilken aktör* som synliggörs. Görs “prostitution” lika med a) den prostituerade *kvinnans* aktiviteter, eller ses b) också den sexköpande parten, *mannen*, som en central aktör?

3) Distinktionen i hur *“horan” tolkas*. Som a) *normbrytare förkroppsligad* av konkreta, stigmatiserade, kvinnor i sexindustrin, eller som b) ett *tolkningsraster*, en könskulturell gestalt, som *manifesterar* rådande, ojämlika, normer för kön.

4) Distinktionen rörande *hur prostitution tolkas*; “i sig” eller “som den ser ut”? Det vill säga menar man a) att *prostitutionen kan reformeras*, bli prostitution “i sig”, och att detta ska forma utgångspunkterna för det arbete man bedriver, eller menar man b) att *samhället behöver reformeras*, vilket hindras av att prostitution accepteras. (Läsaren märker att “[prostitutionen] kan reformeras” står mot “[samhället] behöver reformeras”, vilket avspeglar ett pragmatiskt respektive idealistiskt ställningstagande.)

5) Distinktionen i synen på vad som förhandlas i prostitutionsavtalet. Är det a) *“sex” som är till salu* och som männen köper, eller bör b) prostitutionsavtalet förstås i en vidare kontext av könsskapande kring *kvinnors tillgänglighet*?

6) Distinktionen rörande huruvida a) *prostitutionens existens förutsätts* och tas som utgångspunkt för vilka lösningar som föreslås, och b) att den utmanas och görs till föremål för *politiskt motstånd*.

I utvecklandet av min förståelse har jag också använt begreppsparen idealistisk/pragmatisk, fragmenterad/sammanhållen och analytisk/empirisk för att tydliggöra de skillnader jag lyft fram.

Valet av perspektiv enligt ovan har

konsekvenser för vilka aktörer som blir synliga i prostitutionen, liksom för hur prostitution som praktik och fenomen kan diskuteras. Nycklarna pekar därmed på att det bakom olika anspråk i debatten på att säga något om “prostitution”, döljer sig specifika förståelser baserade på en rad ställningstaganden, såväl begreppsliga som normativa.

Sociologen Claire Hemmings menar att förenklingar är ett problem för feministisk debatt om sexualitet och kön.⁴⁸ Hemmings ställer frågan hur vi berättar historien om den feministiska teoriutvecklingen, vilka antaganden som vunnit status som “sanningar” och vilka beskrivningar av världen som kunnat byggas därpå, och vilka subjekspositioner – som nydanare, eller utmanare av gamla sanningar – man själv kan inta med denna historia förmedlad.

Jag delar Hemmings oro över förenklingar i den feministiska historieskrivningen också för svenskt vidkommande. Tydligt är att den feministiska debatten om prostitution lider av vulgariseringar. Det är min förhoppning att debatten framåt ska präglas av större klarhet och mer teoretisk stringens. Den här artikeln är ett försök att bidra till den utvecklingen, om än att det inte ska råda något tvivel om att jag är kritisk till den teoretiska eklekticism och den otydlighet som omgärdar det jag ovan kallar sexarbetarperspektivets interventioner i prostitutionsdebatten. Kanske kan läsaren ta med sig några verktyg från denna artikel, eller skapa egna, för att föra debatten framåt i en anda av kunskap, ärlighet och engagemang.

Noter

- 1 Jenny Westerstrand: *Mellan mäns händer. Kvinnors rättssubjektivitet, internationell rätt och diskurser om prostitution och trafficking*, Uppsala universitet 2008. Det sammanhang som ligger till grund för min skissering av debattfältets olika förståelser av prostitution utgörs i centrala delar av det arbete som bedrevs inom FN med att ta fram ett protokoll mot handel med människor under sent 1990-tal. Detta arbete tilldrog sig mängder av NGO:s. Dessa formerade allianser som producerade dokument där ställningstaganden gjordes och där centrala teoretiker och texter utpekades. De positioneringar som gjordes då strukturerar även fältet framåt, och kan likaledes relateras bakåt i tiden till det ”sexkrig” som utspelades mellan olika feministiska strömningar i USA på 1980-talet. Idag diskuteras dock ofta prostitution inom ramen för en människohandelskontext. I den här artikeln har jag utöver röster från den internationella arenan tagit in svenska debattörer och forskare som debatterar prostitution och den svenska sexköpslagen.
- 2 Westerstrand 2008, s. 180.
- 3 Westerstrand 2008, s. 185.
- 4 Vems perspektiv som tillåts bestämma debattens strukturering är sålunda inte oväsentligt, jfr Carol L Bacchi: *Women, Policy and Politics. The construction of policy problems*, Sage Publications 2003. Angående betydelsen av problemformuleringar i prostitutionsfrågan, se Josefina Erikson: *Strider om mening. En dynamisk frame-analys av den svenska sexköpslagen*, Uppsala universitet 2011.
- 5 Laura Agustín: ”Migrants in the Mistress’s House – Other Voices in the ‘Trafficking’ Debate”, *Social Politics* spring 2005, s. 111 f.
- 6 Jo Doezema: ”Forced to Choose. Beyond the Voluntary v. Forced Prostitution Dichotomy”, *Global Sex Workers. Rights, Resistance and Redefinitions*, Kamala Kempadoo & Jo Doezema (red.), Routledge 1998; Susanne Dodillet: *År sex arbete? Svensk och tysk prostitutionspolitik sedan 1970-talet*, Vertigo förlag 2009, Petra Östergren: *Porrt, horor och feminister*, Pocketförlaget 2006.
- 7 Dodillet 2009, s. 549.
- 8 Jag gör inte anspråk på att teckna radikalfeministisk förståelse av prostitution i fullödiga termer. Teoririktningen ifråga har bidragit substantiellt till kunskaper om villkoren i prostitutionen för kvinnor genom att teoretiskt uppmärksamma våld i en prostitutionskontext. Samtidigt har dessa bidrag väckt starka reaktioner, bland annat för deras osynliggörande av kvinnor som förespråkar prostitution som en möjlig syssla för kvinnor. För fördjupning i radikalfeministisk teori om prostitution, se Margret Baldwin: ”Split at the Root. Prostitution and Feminist Discourses of Law Reform”, *Yale Journal of Law and Feminism* 1992: 5, s. 47-120, samt Sheila Jeffreys: *The Idea of Prostitution*, Spinifex Press Pty Ltd 1997.
- 9 Att se prostitution som en form av våld var en förståelse som radikalfeministisk teori introducerade relativt sent i debatten om prostitution. Jeffreys 1997, s. 242. Att däremot se prostitution som besläktat med våld, som en förtryckande praktik och prostitutionsarenan som våldsam för de kvinnor som där visats, är ett perspektiv som existerat i prostitutionsdebatten sedan länge. Se också Michelle Madden Dempsey: ”Sex Trafficking and Criminalization: In Defense of Feminist Abolitionism”, *University of Pennsylvania Law Review*, 2010:6.
- 10 Jeffreys 1997; Katharine MacKinnon & Evelina Giobbe: ”Prostitution: Buying the Right to Rape”, *Rape and Sexual Assault III. A Research Handbook*, Anne Wolpert Burgess (red), New York Garland Publishing 1991; Kathleene Barry: *The Prostitution of Sexual-*

- ity, New York University Press 1995.
- 11 Jeffreys 1997; Baldwin 1992; Barry 1995.
 - 12 Elizabeth Bernstein: “What’s wrong with Prostitution? What’s Right with Sex Work? Comparing markets in Female Sexual Labour”, *Hastings Women’s Law Journal*, 1999:1 s. 91-119.
 - 13 Laurie Shrage: *Moral Dilemmas of Feminism. Prostitution, Adultery, Abortion*, Routledge 1994; Debra Satz: “Markets in Women’s Labour”, *Ethics* vol. 106, 1995; Scott A. Anderson: “Prostitution and Sexual Autonomy: Making sense of the Prohibition of Prostitution”, *Ethics* vol. 112, 2002, s. 748-780; Julia O’Connell Davidson: *Prostitution, Power and Freedom*, The University of Michigan Press 1998.
 - 14 Jenny Westerstrand: *En främmande fågel. Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster ur ett feministiskt rättsteoretiskt perspektiv*. Examenarbete, Juris kandidatprogrammet 180 p. 2000; Laurie Shrage: *Moral Dilemmas of Feminism. Prostitution, Adultery, Abortion*, Routledge 1994; Satz 1995; Scott A. Anderson 2002; O’Connell Davidson 1998. Westerstrand 2000.
 - 15 Satz 1995.
 - 16 Se också Jenny Westerstrand: ”’Horan’ som rättssubjekt – en dröm med (levda) förhinder?”, *På vei – kjønn og och rett i Norden*, Åsa Gunnarsson & Eva-Maria Svensson (red), Makadam 2011.
 - 17 Dessa angavs som två: 1) Att avlägsna alla skrivningar som relaterade instrumentet speciellt till kvinnors och barns rättigheter, samt 2) att likställa all handel med människor med tvångsarbete, slaveri eller slaveriliknande förhållanden. För detta sista mål ville man avlägsna alla referenser till termen sexuell exploatering i texten. Enligt uppfattningen är påtvingad prostitution – påtvingat sexarbete – att jämställa med tvångsarbete. (Human Rights Caucus). Sägås ska dock att det fanns spänningar inom denna gruppering, inte minst i frågan om huruvida ”frivillighet” och ”tvång” var användbara koncept när människohandel skulle definieras rättsligt. Här argumenterade vissa röster för att indelningen i frivillig och påtvingad prostitution är meningslös (i en kritik som kan ses som en spegelvändning av den radikalfeministiska kritiken av just denna delning). Se Doezema 1998.
 - 18 Martha C Nussbaum: “Whether from Reason or Prejudice: Taking Money for Bodily Services”, *Journal of Legal Studies*, Vol XXVII, 1998, s. 693-724; Drucilla Cornell: *At the Heart of Freedom. Feminism, Sex and Equality*, Princeton University Press 1998; Hilary Kinnell: *Why Feminists Should Rethink on Sex Workers Rights*. <http://www.nswp.org/pdf/KINNELL-FEMINST-PDF>.
 - 19 I min avhandling pekar jag på hur positionen formerat det jag kallar en superdiskurs om prostitution. Superdiskursen härbärgerar argumentation hämtad från teoretiska strömningar som annars står i konflikt med varandra; liberala argument om individens frihet och aktörens primat, socialistiska tankegångar om sex som en del av produktionsbasen i samhället samt radikalfeministiska argument om patriarkala sexualitetsmönster och kvinnors våldsutsatthet och underordning män. Westerstrand 2008, s. 129, 131.
 - 20 Östergren 2006, s. 138; Petra Östergren: ”De oberörbara”, *Arena*, 2006:4.
 - 21 Gayle Rubin: ”Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality”, *The Lesbian and Gay Studies Reader*, Henry Abelove et al (red.), Routledge 1993; Cornell (1998); Östergren 2006.
 - 22 Melissa Dittmore & Marjan Wijers: ”The Negotiations on the UN Protocol on Trafficking in Persons”, *Nemesis* 2003; Östergren 2006, s. 29; Dodillet 2009, s. 19f.
 - 23 Se Östergren 2006, där en dylik förståelse formuleras. Se Westerstrand 2011 för en problematisering av sagda förståelse.
 - 24 Susanne Dodillet: ”Normbrytare med nya normer”, *Axess magasin* 2009:1.
 - 25 Hänvisningar görs dock till Gail Phetersons tankar om horstigmat. Enligt Pheterson är kvinnor särskilt utsatta för risken att stämplas för sitt (sexuella) uppträdande. Gail Pheterson: *The Prostitution Prism*, Amsterdam University Press 1996.

- 26 Jo Bindman: *Redefining Prostitution as Sex Work on the International Agenda. Network of Sex Work Projects*, <http://www.nswp.org>; Carol Queen: *Sex Radical Politics, Sex-Positive Feminist Thought, and Whore Stigma*, Routledge 1997; Östergren 2006.
- 27 Shannon Bell: *Reading, Writing and Rewriting the Prostitute Body*, Indiana University Press 1994, s. 150.
- 28 I min avhandling diskuterar jag utförligt köns- och sexualitetsteori i relation till prostitution, se Westerstrand 2008, s. 40-107 samt s. 180-184.
- 29 Beteckningen anti-abolitionister understryker denna otydlighet. Leonore Kuo talar om anti-abolitionister medan Janie Chuang benämner positionen icke-abolitionister ("non-abolitionists"). Kuo: *Prostitution Policy. Revolutionizing Practice through a gendered perspective*, New York Leonore University Press 2002, s. 21; Janie A. Chuang: "Rescuing trafficking from ideological capture: prostitution reform and anti-trafficking law and policy", *Pennsylvania Law Review* 2010:6.
- 30 Det är här, på aktörsnivå, det radikalfeministiska argumenten om prostitution som en form av våld mot kvinnan i prostitutionen, placerar sig. Det är också här sexarbetarperspektivets/den liberala positionens tal om kvinnors rätt att disponera över den egna kroppen, befinner sig.
- 31 Chuang 2010, s. 1670.
- 32 Nussbaum 1998.
- 33 Dodillet 2009.
- 34 Arne Borg m.fl.: *Prostitution. Analys Förslag till åtgärder*, Liber förlag 1980. Se också Kajsa Ekis Ekman: *Varan och varat. Prostitution, surrogatmödraskap och den delade kroppen*, Leopard förlag 2011.
- 35 Anna-Lydia Svalastog. *Det var ikke meningen... Om konstruktion av kön vid abortingrep, ett feministteoretiskt bidrag*, Uppsala universitet 1998.
- 36 I min avhandling omtalar jag dessa två olika förhållningssätt som att man har ett analytiskt respektive empiriskt förhållningssätt till horagestalten. Westerstrand 2008, s. 182 f. Se också Westerstrand 2012.
- 37 Dodillet 2009; Östergren 2006, s. 242.
- 38 Här bör framhållas att beskrivningarna av mängden våld och misär, exempelvis förekomsten av tvingade kvinnor i prostitutionen, kraftigt skiljer sig åt mellan abolitionister och normaliseringsförespråkare. Dock finns en enighet om att tvång och våld existerar.
- 39 Jfr antropologen Clifford Geertz som talar om skillnaden mellan "tunna" och "tjocka" beskrivningar av sociala och kulturella fenomen. Clifford Geertz: *Interpretations of Culture*, Basic Books 1973.
- 40 Sedvänjan är mycket uppmärksammad inom antropologin och inbegriper att pojkar från sju års ålder, och upp till ca femton år, ger de äldre männen oralsex och imundigar de äldre männens sperma, i en process där de ska bli män genom att avskiljas från det kvinnliga. Gilbert H. Herdt: *Guardians of the Flutes 1*, University of Chicago Press 1981; Gilbert H. Herdt: "Ritualized Homosexual Behavior in the male Cults of Melanesia, 1862-1983, An Introduction", *Ritualized Homosexuality in Melanesia*, Gilbert Herdt et al (red), University of California Press 1984; Katherine M. Franke: "Putting Sex to Work", *Denver University Law Review*, vol 75, 1998.
- 41 Tolkningen kan jämföras med synen på prostitution som en fråga om sälj/köp av sex, en syn som syns ligga i linje med termen sexarbetare/sexsäljare.
- 42 Franke 1998, s. 1149, 1151.
- 43 O'Connell Davidson 1998, s. 209.
- 44 Nussbaum 1998; Jfr Satz 1995. Mot denna tanke ställer Satz det hon kallar asymmetriesen, en tes som utgår från den grundläggande känsla många människor har att inte allt bör vara till salu (vänskap, kroppsdelar/organ tex). Satz accepterar denna tes som en utgångspunkt, och prövar sedan vad som är problematiskt med den i relation till prostitution.
- 45 Liberalen är ointresserad av prostitution som fenomen och menar att själva valfriheten är det centrala.

- 46 Se Kuo 2002, samt Dodillet 2009 som stöder sig på Kuo.
- 47 Distinktionen svarar mot den straffrättsliga frågan huruvida sexköp ska ses som ett brott mot person och/eller brott mot allmän ordning. Se Weststrand 2000. Märta C. Johansson: ”Att göra ett ansvarigt sexköp: Uppsåts- och oaktsamhetsbedömningar vid underårighet i fall av människohandel, koppleri och sexköp”, *Svensk Juristtidning*, häfte 3 2012. Se också *Nytt juridiskt arkiv* 2001, s. 527 samt Prop. 2004/05:45, s. 10
- 48 Claire Hemmings: ”Telling Feminist Stories”, *Feminist Theory*, 2005:2, s. 115-139.

Nyckelord

Prostitution, sexarbete, feministisk teori, horan, feminister och prostitution.

Jenny Westerstrand

Juridiska institutionen

Box 512, 751 20 Uppsala

E-post: jenny.westerstrand@jur.uu.se